

*Володимир Георгійович Пядишев,
професор кафедри управління та
інформаційно-технічного забезпечення ОВС
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, магістр правових наук, доцент*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ЧИННИКИ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ СИЛАМИ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН В ЗОНАХ МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЙ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ

Сьогодні немає необхідності доводити небезпеку кожного окремого збройного конфлікту для миру у цілому світі. Потоки біженців з теренів збройних конфліктів тягнуть за собою до країн притулку свою громадянську війну і організовану міжнародну злочинність. Саме в зонах збройних конфліктів відбуваються найдраматичніші масові порушення прав людини. Саме тому світова спільнота в особі ООН та регіональних міжнародних організацій розташувала у світі і підтримує мережу міжнародних операцій з підтримання миру. Оскільки більшість збройних конфліктів сьогодення є внутрішніми [1, с. 591], коли протиборчі сторони неможливо розділити демаркаційною лінією, укріпленою силами міжнародних воєнних, на передню лінію боротьби з такими конфліктами все більш виступає міжнародна цивільна поліція. По припиненні збройного конфлікту зі входом на терен сил міжнародної операції з підтримання миру, порушення прав людини, котрі вчинялися протиборчими сторонами, здебільшого припиняються і проявляються лише епізодично. Але на їх місці виникають нові, також драматичні порушення прав людини. І вони, на жаль, є іманентними умовам операцій з підтримання миру. Вони заслуговують на окремі дослідження щодо класифікації за суб'єктною та іншими ознаками. У статті зосереджено увагу на видах найбільш резонансних проявів порушень прав людини в зонах міжнародних операцій з підтримання миру, які учиняються такими суб'єктами як організовані злочинні угруповання, місцева поліція, іноземці-працівники міжнародних операцій з підтримання миру.

Основний внесок у порушення прав людини на терені міжнародної операції вносить організована злочинність. Пов'язані з організованою злочинністю радикально налаштовані елементи прагнуть здійснювати масові заворушення з метою фізичного виключення представників етнічної чи іншої меншини [2]. Організовані злочинні угруповання шляхом викрадання та нелегального транспортування жінок на терені операції засновують центри примусової проституції під прикриттям кафе і клубів [7]. Злочинні угруповання також займаються примусовими виселеннями представників меншин.

Завдяки значному рівню корупції в системі місцевої влади на теренах операцій свого внеску до порушень прав людини додають деякі представники місцевої поліції шляхом потурання злочинам, які місцеві мешканці з етнічної більшості вчиняють проти представників етнічної меншості, шляхом потурання діяльності центрів примусової проституції, шляхом порушення прав людини затриманих та заарештованих (таємні кімнати для тортур, тощо).

Крім того, в коло уваги керівництва ООН потрапили неодноразові випадки порушення прав людини безпосередньо з боку представників міжнародних операцій з підтримання миру [6]. Вони повинні у потуранні діяльності центрів примусової проституції, а також безпосередньо у згвалтуваннях.

Роботи українських вчених стосовно операцій з підтримання миру присвячені здебільшого питанням підготовки українських правоохоронців до умов операцій [3]. При цьому за кордоном зазначеній проблемі присвячено сотні публікацій вчених, представників неурядових організацій, учасників операцій з підтримання миру та навіть резолюції Ради безпеки ООН. Проте, хронологічний аналіз згаданих публікацій та директивних матеріалів свідчить, що мутна хвиля порушень прав людини на теренах операцій з підтримання миру не убуває. Отже, потрібні нові рішення.

Метою даної статті є вивчення міжнародно-правових чинників, урахування яких сприятиме підвищенню рівню захисту прав людини в зонах міжнародних операцій з підтримання миру.

Проаналізуємо детальніше обставини найбільших заворушень в зонах операцій з підтримання миру. Заворушення у березні 2004 р. у Косові розпочалися зі статті місцевих журналістів про нібито вбивство албанських дітлахів на річці, котра відділяє від албанського Косова населену

сербами її частину – територію Північна Митровиця [2]. Стаття, зміст якої не підтвердився, призвела до двотижневих заворушень, протягом яких багатовікові православні святині у всьому Косові було зруйновано, було зруйновано та спалено домівки багатьох сербів, мали місце людські жертви з обох боків, значну частину сербського населення було примушено залишити територію Косово. Аналіз ситуації свідчить, що якщо в зонах операцій з підтримання миру не вирішити питання про постанову матеріалів ЗМІ під контроль керівництва операції, у будь-яку мить можна очікувати спалаху міжетнічної (чи міжконфесійної) ворожнечі, котра, як в Косові, може призвести до масових порушень прав людини, та непоправних втрат, відкинувши процес розбудови миру на роки назад. Безперечно, вирішення цього питання є досить складним, чутливим та у звисному сенсі передбачає відкриття нової сторінки в системі міжнародного права.

Викрадання, нелегальне транспортування жінок до теренів операцій з підтримання миру сьогодні визнано одним зі злочинів, які пов'язані безпосередньо з існуванням міжнародної операції на терені. До недавнього часу кримінальні угруповання поставляли викрадених жінок до підпільних борделів, які розташовувалися поруч з міжнародними військовими таборами, – задля виманювання грошів з міжнародних військових. З початку нового тисячоліття на вимогу резолюції Ради Безпеки ООН відвідування зазначених місць було заборонено представникам міжнародної операції з підтримання миру під страхом репатріації до дому зі складу операції. Зокрема, у більшості операцій у складі цивільної поліції було утворено спеціальні підрозділи щодо боротьби з торгівлею людьми та проституцією. Слід зауважити, що перші сигнали щодо існування проблеми надали неурядові організації. Сьогодні, коли підпільні дома розпусти, які досі, існують, хоча й «обслуговують» тільки місцевих мешканців, саме неурядові організації розкривають той факт, що існуванню зазначених «установ» сприяє потурання з боку як місцевою поліції, також і посадовців зі складу міжнародних операцій з підтримання миру. Саме це, а також невизначеність із законодавством, стосовно зазначених злочинів, пояснюють той факт, що досі з усіх ситуацій з виявленням підпільних домів розпусти лише декілька відсотків доведені до суду та при тому – з мінімальними термінами покарання. Реальне покращення ситуації, на нашу думку, можна очікувати лише, забезпечивши наступне. По-перше, необхідно на базі аналізу законодавства передових країн щодо зазначеного злочину визначити розумні заходи покарання. Необхідно забезпечити, щоб саме ця, міжнародна норма використовувалася при розгляді справи на терені операції щодо зазначеного виду злочинів. Проте, практика доводить, що коли на терені операції виявляється, що злочин вчинено працівником міжнародної операції, завдяки підтримці співвітчизників він залишає терен операції, повертаючись додому, тим самим уникаючи кримінального покарання [5]. Безкарність створює нових злочинців. Отже, для виключення ситуації у подальшому, необхідно на міжнародному рівні визначитися з ситуацією: якщо працівник міжнародної операції з підтримання миру вчиняє злочин на терені операції, його репатріація неприпустима, і навіть якщо вона мала місце, уряд держави, громадянином якої є підслідний, обов'язаний повернути його для участі у судовому розгляді на терені операції силами міжнародних суддів зі складу міжнародної операції.

«Помітний внесок» до порушень прав людини на тернах операції додають представники місцевої поліції. Це – упереджене ставлення до громадян залежно від належності до етнічної чи релігійної групи, зокрема, потурання злочинам проти представників «іншої» групи та навіть застосування тортур. Хоча протягом дії міжнародної операції з підтримання миру діяльність місцевої поліції спостерігається міжнародними професійними поліцейськими спостерігачами, зазначені злочини з боку місцевої поліції все ж таки мають місце і викриваються представниками неурядових організацій, які при цьому відчують жорсткий пресинг з боку місцевої поліції, що значною мірою гальмує їх корисну роботу. Слід зауважити, що саме одна з неурядових організацій – міжнародна неурядова організація «Міжнародна Амністія» висунула свою «15-ти ступеневу Програму впровадження прав людини до міжнародних операцій з підтримання миру» [4, с. 77]:

1. Забезпечення політичної ролі міжнародної спільноти.
2. Увесь міжнародний польовий персонал не повинен бути «мовчазливими свідками».
3. Розділи щодо прав людини повинні бути у всіх мирових угодах.
4. Ефективний та незалежний контроль за додержанням прав людини.
5. При встановленні миру – забезпечувати розслідування попередніх порушень прав людини з персональною відповідальністю.
6. Спостереження за порушеннями прав людини безпосередньо на терені.
7. Постійна звітність перед громадськістю.

8. Спостерігачі з міжнародної цивільної поліції.
9. Довгострокові заходи щодо захисту прав людини.
10. Освіта з прав людини та програми консультативної допомоги.
11. Захист біженців та осіб, що є переміщеними в середині країни.
12. Гендерний аспект.
13. Додержання міжнародними силами підтримки миру – прав людини та норм гуманітарного права.
14. Судове переслідування за військові злочини та напади на міжнародний персонал підтримання миру.
15. Безперервний розвиток та захист прав людини після встановлення миру.

Отже, від початку операції цивільній поліції необхідно здійснити реєстрацію неурядових організацій, які займаються вивченням стану прав людини, – для забезпечення ефективного їх захисту та для підвищення ефективності взаємодії з ними.

Наступні питання доцільно розглянути керівництвом Дивізіону поліції з подальшим розглядом Департаментом ООН з підтримання миру для підготовки відповідних резолюцій Ради Безпеки ООН.

Для підвищення відповідальності працівників міжнародних операцій з підтримання миру і виключення порушень ними прав людини на теренах зазначених операцій, необхідно забезпечити невідворотність покарання за злочини, вчинені на терені операції. Для цього розробити систему санкцій проти держав-учасниць операцій з підтримання миру, які не повертають до терну операції своїх представників, які є підслідними по справах щодо вчинення злочину на терені операції з підтримання миру.

Від моменту розташування кожної з операцій з підтримання миру необхідно забезпечувати тісну взаємодію міжнародної цивільної поліції з усіма зареєстрованими неурядовими організаціями, діяльність яких стосується боротьби зі злочинністю, з тим, щоб забезпечити їм належний захист, а також одержання від них інформації правоохоронного змісту.

Розглянути питання про організацію в зонах міжнародних операцій з підтримання миру ретельного контролю випусків місцевих ЗМІ – для виключення безвідповідальних публікацій, які призводять до масових заворушень, які, у свою чергу, призводять до масових порушень прав людини, навіть до людських жертв.

Список літератури:

1. *Баймуратов М. О.* Міжнародне право: [підручник] / М. О. Баймуратов. – Х.: Одиссей, 2002. – 672 с.
2. *Безпорядки в Косове (2004).* Матеріал из Википедии – свободной энциклопедии. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/>
3. *Заросило В. О.* Адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України у міжнародній миротворчій діяльності: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. О. Заросило – К., 2009. – 40 с.
4. *Amnesty International's 15-point Program for Implementing Human Rights* [Electronic resource] // *Amnesty International Guidelines* / – Access mode: http://www.hommes-femmesetlesoperationsdelapaix.org/resources/5_Amnesty_International.pdf
5. *Bhalla N.* End Impunity for U.N. Peacekeepers, who rape and abuse [Electronic resource] / Nita Bhalla // Reuters. Thursday, April 14, 2011 – Access mode: <http://sexualviolenceinconflict.blogspot.com/>
6. *Clayton J.* Sex scandal in Congo threatens to engulf UN's peacekeepers [Electronic resource] Jonathan Clayton and James Bone // *The Times*, December 23, 2004 – Access mode: <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/article405213.ece>
7. *Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo.* [Electronic resource] // Amnesty International. – 2007. USA. 5 Penn Plaza, New York, para 36 – Access mode: <http://www.amnestyusa.org>

Пядишев В. Г. Міжнародно-правові чинники щодо підвищення рівня захисту прав людини силами цивільної поліції ООН в зонах міжнародних операцій з підтримання миру

Стаття присвячується підвищенню ефективності роботи цивільної поліції ООН у складі міжнародних операцій з підтримання миру, а саме – міжнародно-правовим чинникам підвищення рівня захисту прав людини в зоні операцій, таким, як забезпечення захисту неурядових організацій та взаємодія з ними, невідворотність покарання міжнародних представників за злочини, вчинені в зоні міжнародної операції та інші.

Ключові слова: міжнародна операція з підтримання миру, права людини, цивільна поліція, неурядові організації.

Пядышев В. Г. Международно-правовые факторы повышения уровня защиты прав человека силами гражданской полиции ООН в зонах международных операций по поддержанию мира

Статья посвящается повышению эффективности работы гражданской полиции ООН в составе международных операций по поддержанию мира, а именно – международно-правовым факторам повышения уровня защиты прав человека в зоне операций, таким, как обеспечение защиты неправительственных организаций и взаимодействие с ними, неотвратимость наказания международных представителей за преступления, совершенные в зоне международной операции и другие.

Ключевые слова: международная операция по поддержанию мира, права человека, гражданская полиция, неправительственные организации.

Piadyshew V. International legal factors of enhancement the protection of human rights by UN civilian police in the areas of international peacekeeping operations

The article is devoted to improving the efficiency of UN civilian police in the international peace-keeping operations – namely, the international legal factors of enhancement the protection of human rights in the area of operations, such as the protection of non-governmental organizations and interaction with them, the certainty of punishment for crimes committed by international representatives in the area of international operations, and others.

Key words: international peacekeeping operation, human rights, civilian police, non-governmental organizations.